

Als u zich voor 15 juli 2020 inschrijft, ontvangt u van ons het boek 'Gedaanteverwisselaars: aantekeningen van een dokter over geneeskunde en de veranderende mens' van Gavin Francis als welkomst geschenk.

Informatie

Wie verzorgen de cursus?

De docenten van de vakgroep ethiek van de gezondheidszorg van het Radboudumc zijn verantwoordelijk voor de inhoud van de cursus. De coördinatie van de cursus en de verantwoordelijkheid voor de samenhang ligt bij drs. Simone Naber. Bij haar kunt u ook terecht voor nadere informatie: tel (024) 36 13104 / (024) 36 13359 e-mail: Simone.Naber@Radboudumc.nl

Accreditering

De vakgroep is houder van een Beperkte Instellingen Accreditering (BIA) van het College van Accreditering Huisartsen van de KNMG. Voor de cursus gelden 24 accrediteringspunten.

Tijd, plaats en prijs

De cursus bestaat uit 6 dagdelen van 3,5 uur. We starten om 16:00 en eindigen om 20:00. Om 18:00 pauzeren we voor een broodmaaltijd.

- Dinsdag 8 en 22 september
- Dinsdag 6 oktober
- Dinsdag 3 en 17 november
- Dinsdag 1 december

De cursuslocatie is Huize Heyendael, Geert Groteplein 9, Nijmegen.

De prijs van de cursus is € 1.475,-
In de prijs inbegrepen zijn alle lesmaterialen en de consumpties tijdens de avonden.

Aanmelding

Voor deze cursus zijn maximaal 12 plaatsen beschikbaar. U meldt zich aan door het inschrijfformulier op www.ethiekindehuisartspraktijk.nl in te vullen of door een mailtje te sturen naar: Gerdie.vanUden@Radboudumc.nl. Betalen kunt u na ontvangst van de factuur. Wij sturen u vervolgens een bevestiging van uw inschrijving met een uitnodiging voor de eerste bijeenkomst. U kunt zich inschrijven tot en met 24 augustus 2020.

Alle informatie uit deze folder is ook te vinden op www.ethiekindehuisartspraktijk.nl

Ondanks het feit dat de grootst mogelijke zorgvuldigheid is betracht bij het samenstellen van deze folder kan het zijn dat er tussen het uitkomen en de aanvang van de cursus wijzigingen in het programma plaatsvinden.

Hoewel wij ernaar streven om de opleiding zoveel als mogelijk is op de gebruikelijke manier doorgang te laten vinden, kan het zijn dat, door de bijzondere omstandigheden waarin wij ons door de COVID-19 pandemie bevinden, het onderwijs (deels) in aangepaste vorm moet worden aangeboden. Wij raden u aan om onze algemene voorwaarden (<https://ethiekinde zorgsector.nl/download/algemene-voorwaarden-okt-2014.pdf>) goed te lezen.

Wij gaan zorgvuldig met uw gegevens om. Voor meer informatie, zie ons privacy-statement op www.ethiekinde zorgsector.nl.

Cursus van 6 avonden in het najaar van 2020
van de Vakgroep Ethiek van de Gezondheidszorg

Vanaf half maart lijken we opeens in een andere wereld te leven: alles werd gericht op de bestrijding van COVID-19. Dit bracht zijn eigen morele vraagstukken met zich mee, ook voor huisartsen: wat doe je als iemand waarvan je medisch gezien denkt dat hij niet goed door een ic-opname komt, dat zelf wel wil? Kun je oudere of kwetsbare patiënten telefonisch benaderen over wat hun behandelwensen zijn? Hoe actief benader je kwetsbare patiënten die nu niet op het spreekuur komen? Hoe om te gaan met de eenzaamheid en isolatie die het gevolg zijn van de maatregelen? In hoeverre ben je hier als zorgverlener voor verantwoordelijk?

Deze morele problemen zijn niet alleen van 'deze tijd' en zijn niet de enige morele problemen in de huisartsenpraktijk. Ze komen voort uit de vraag 'wat is goede zorg?' en uit de kernwaarden van het huisartsenvak: persoonsgerichte, integrale en continue zorg. Soms is de morele dimensie makkelijk te herkennen, zoals bij vragen rond euthanasie, maar juist in meer alledaagse praktijksituaties kunnen morele vragen ontstaan over wat goed is om te doen in de omgang met patiënten en collega's. Deze cursus gaat over morele dimensie van het huisartsenvak, waarbij alledaagse morele problemen in uw huisartspraktijk het uitgangspunt zijn.

Wat leert u?

- U gaat de morele dimensie van uw handelen als huisarts verkennen en analyseren.
- U gaat concrete morele problemen herkennen, interpreteren en bespreken om te komen tot een verantwoord handelingsbesluit.
- U bent in staat alledaagse morele vraagstukken te vertalen in een ethische visie op de huisartsgeneeskunde.

Werkwijze

In *Ethiek in de Huisartspraktijk* staan we stil bij de morele dimensie van uw handelen als huisarts. We bespreken, verhelderen en analyseren gezamenlijk de morele problemen die u als huisarts tegenkomt, en we plaatsen deze problemen in een ruimere ethische context. U ontwikkelt een grotere morele gevoeligheid en vergroot uw inzicht in de morele kwaliteit van uw handelen. Dat komt ook de (morele) kwaliteit van uw zorg ten goede.

Vertrekpunt zijn de morele problemen en vragen die u in uw dagelijks werk tegenkomt. We zullen u dan ook vragen om vóór het begin van de cursus een aantal van uw morele problemen te beschrijven. De docenten kunnen hier in het onderwijs op inhaken. Uiteraard krijgt u ook literatuur waarmee u zich kunt inlezen in het onderwerp van elke lesavond. Op de avonden zelf zijn er voordrachten van docenten, afgewisseld met oefeningen in moreel beraad in kleine groepen. U komt dus zelf ook ruimschoots aan het woord.

Wat is kwaliteit van zorg eigenlijk?

1

DINSDAG 8 SEPTEMBER 2020

Inleiding: Huisartsgeneeskunde en Ethiek

dr. Stef Groenewoud, senioronderzoeker kwaliteit en betaalbaarheid van zorg en ethicus (Radboudumc)

Welke morele aspecten neemt u mee in uw praktijkvoering? We verkennen de morele dimensie van het huisartsgeneeskundig handelen en we gaan in op het belang van een morele bezinning op de kwaliteit van handelen. Ook maakt u kennis met enkele verschillende benaderingen in de ethiek, in het bijzonder met een analytische (oplossingsgerichte) en een hermeneutische (probleemverkennde en interpreterende) benadering. De relevantie van deze twee benaderingen voor de praktijk zal tijdens een casusbespreking geïllustreerd worden.

Hoe gaat u om met de veranderende rol van de huisarts?

2

DINSDAG 22 SEPTEMBER 2020

Continue zorg

dr. Gert Olthuis, universitair docent medische ethiek (Radboudumc) | **dr. Marcel Becker**, filosoof en historicus (Faculteit der Filosofie, Theologie en Religiewetenschappen, Radboud Universiteit)

Is het altijd een voordeel op de hoogte te zijn van de persoonlijke situatie van uw patiënt? We gaan in op moreel relevante aspecten van continue zorgverlening en richten ons met name op de continuïteit in de levensloop van de patiënt, op zijn levensverhaal. We verkennen het idee van de mens als verhaal en van een narratieve geneeskunde en ethiek.

Hoe verhoudt marktwerking in de zorg zich tot het ideaal van solidariteit?

3

DINSDAG 6 OKTOBER 2020

Rechtvaardige zorg

dr. Stef Groenewoud

Een belangrijk adagium in de zorg is momenteel 'Value Based Health Care'. Dit betekent: gepaste zorg van hoge kwaliteit tegen acceptabele kosten. Daarnaast is de rol van de zorgverzekeraars de afgelopen jaren enorm toegenomen. Door veel huisartsen wordt deze als knellend ervaren: wie bepaalt nu eigenlijk welke zorg toegevoegde waarde voor patiënten heeft? Onnodige verwijzingen moeten worden voorkomen, maar patiënten mogen geen noodzakelijke zorg tekortkomen. In de zorg voor de individuele patiënt moet de huisarts rekening houden met gezinsleden, maar ook met andere (potentiële) patiënten en de samenleving als geheel. Hoe kunnen we de solidariteit hoog houden en toch aandacht blijven besteden aan zowel de kosten als de kwaliteit van de zorg? Hoe bepaalt u uw positie in dit krachtenveld?

Margriet Nolet, huisarts te Overasselt

Vanuit eerdere interesse heb ik me ingeschreven voor de cursus en ik ben persoonlijk verrast en professioneel verrijkt! Door de beginselen van de ethiek gedoceerd te krijgen door ervaren stafleden ethiek en erna met collegae huisartsen casus te bespreken kwam er verdieping en inspiratie: een aanrader voor iedereen!

In hoeverre voelt u zich vrij om naar uw eigen inzichten zorg te verlenen?

4

DINSDAG 3 NOVEMBER 2020

Persoonlijke zorg

dr. Jos Kole, universitair docent beroepsethiek in de gezondheidszorg (Radboudumc) | **dr. Katja ten Cate**, docent ethiek van de gezondheidszorg (Radboudumc)

Meer dan andere artsen komt de huisarts op het privé-terrein van de patiënt: in zijn huis, slaapkamer en aan het eigen bed. Hoe gaat u om met deze intimiteit en wat betekent voor u persoonlijke zorg? Wat voor een huisarts wilt u zijn: een coach, een expert, een opvoeder, een weldoener? Hoe ver reikt uw verantwoordelijkheid? En hoe beschermt u uw eigen leven tegen de druk van de zorg voor uw patiënten?

Welke rol speelt de culturele achtergrond binnen de arts-patiëntrelatie?

5

DINSDAG 17 NOVEMBER 2020

Zorg in multicultureel perspectief

dr. Anke Oerlemans, universitair docent medische ethiek (Radboudumc) | **Drs Kamil Kartal**, huisarts en docent (Radboudumc)

Culturele verschillen in de beleving van ziekte en gezondheid en in de verwachtingen van de zorgverlening zijn een uitdaging voor de huisarts. Van de huisarts mogen interculturele competenties verwacht worden, maar hoe ver moeten we daarin gaan? Welke cultureel bepaalde vragen of gedragingen vindt u als arts aanvaardbaar? Wat is 'tolereren' en 'respecteren', en waar liggen de grenzen? En scheidt de kwetsbare positie van asielzoekers en ongedocumenteerden extra morele verplichtingen?

Bestaat er zoiets als 'een goede dood'?

6

DINSDAG 1 DECEMBER 2020

Palliatieve zorgverlening

dr. Jelle van Gorp, universitair docent medische ethiek, | **dr. Marianne Dees**, huisarts en onderzoeker (Radboudumc)

Sinds enkele decennia bestaat er veel aandacht voor palliatieve zorg in de huisartspraktijk. We gaan de beslissing om al of niet actief bij te dragen aan het beëindigen van iemands leven in een ruimer kader plaatsen. We besteden aandacht aan euthanasie en onderzoeken wat ondraaglijk lijden is. Ook gaan we in op de vraag wat een goede dood eigenlijk is. Veel mensen willen een waardige, vreedzame of gecontroleerde dood. Maar wat betekent dat? Wat betekent dat voor u?

Elianne Snoeren, huisarts te Nijmegen

De cursus *Ethiek in de huisartspraktijk* was voor mij een uitdaging om in de hectiek van alledag eens heel bewust de vertraging op te zoeken. En voor mezelf te overdenken: wat bepaalt eigenlijk - vaak intuïtief en onbewust - mijn handelen? welke oordelen heb ik? wat vind ik goede zorg maar vooral: waarom? en kan ik daar misschien ook anders naar leren kijken?

De theoretische inleidingen boden inzichten vanuit verschillende invalshoeken en waren de onderlegger voor verdere verdieping. Door vervolgens samen met mijn medecursisten onder leiding van de docenten eigen casuïstiek te bespreken was de cursus niet alleen praktisch toepasbaar, maar is ook een blijvende stimulans tot reflectie.